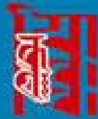
सर्गः

थः हे विस्तृत

डा. आनन्द जोशी

रूवरिक, यँ व कुत: पिकाकया मंका: पिथना

सर्ग:

थ: हे विस्तृत

डा. आनन्द जोशी

रूबरिक

यँ, नेपालमण्डल,

नेपा:

कुत: पिकाक

ख्वप, नेपालमण्डल,

नेपा:

सर्गः थः हे विस्तृत :

डा. आनन्द जोशी

विधा : हाइकु
पिकाक : रुवरिक, यँ व कुतः पिकाक, तिबुक्छेँ-८, ख्वप, नेपालमण्डल, नेपाः
द्यब:किपा : साजन नक:मि, यँ
न्हापां : स्वस: (३००)गू
: ने.सं. ११३४ चिल्लाथ्व: फागु पुन्हि
: बु.सं. २५५६/ वि.सं. २०७०/ सन् २०१४
मू : सच्छि (१००।-) तका

ISBN : 978-9937-8701-6-0

SARGAH THAH HE VISTRIT

By Dr. Ananda Joshi (NEPAL BHASHA)

थाकू : न्हू-विद्या प्रिण्टिङ्ग प्रेस, सुकुध्वाखा, ख्वप, नेपालमण्डल, नेपा: ।

लुपाः

नेपालभाषाय् कविता विधा नापं विभिन्न विधाया सफू पिकयावनेगु जिमिगु अभियानया भ्वलय् थुगुसिइ डा. आनन्द जोशीया न्हूगु हाइकु मुना पिकाये दुगुलिं जिपिं तसकं लय्ताः । थौं वयाः हाइकु धाः नं मनूया जीवन, लकस, विकासया विभिन्न पक्षयात चिन्तन मनन याना न्हूगु दिशा बिइत सफल जुजुं वंगु दु । थ्व प्रयासं भ्रीगु सोचाइलय्, भ्रीगु दृष्टिकोणय् व भ्रीगु धारणाय् तक नं यक्व हिउपाः हयेत सफल जूवंगु खनेदु । थ्व हे थौंया हाइकुया उपलब्धि सफलता धायेमाः । थ्व प्रकाशन जूगु हाइकु मुनां हाइकुया क्षेत्रय् न्हूगु दिशा इंगित याना वनेत बःबिइ धयागु विश्वास जिमिसं कयाच्वना । हाइकुया च्वज्या जूगु न्ययदँ दःसां डा. आनन्द जोशीं थुगु ख्यलय् पलाः च्वयेका हाइकुया ख्यलय् न्हूगु धार हयादीगु दु । वय्कलं हाइकु जक च्वया मखु, हाइकु सम्वन्धि थीथी च्वसु च्वयेगुया नापं नेपालभाषाया हाइकु गुकथं न्ह्याःवनेमाः धयागु दिशा निर्देश याना ज्यापौ च्वयाः सकल हाइजिनतय् न्ह्यःने न्ह्यब्वया दियेधुंकूगु खँ थन लुमंकेबहः जू ।

थुपालय् कवि व हाइजिन डा. आनन्द जोशीया स्वंगूगु हाइकु मुना सफू **'सर्गः थः हे विस्तृत'** रुबरिक व कुतः पिकाकं मंकाःकथं पिथने दयाः जिपिं तसकं लय्ताः । थुकथं हे वय्कलं हाइकु सिर्जना यानाः हाइकु सम्वन्धि च्वसु च्वयाः वनेफयेमाः । रुबरिक व कुतः पिकाकयात थुगु सफूया पिकाक जुयेगु ह्वःताः बियादीगुलिं कवि व हाइजिन डा. आनन्द जोशीयात यक्व यक्व सुभाय् द्यछानाच्वना ।

रुवरिक व **कुतः पिकाक**
ने.सं. ११३४ सिल्लागाः सिलाचह्रे

थःगु खँ

डा. आनन्द जोशी

ईनापया यात्राय् बुयाबिइगु हिउपालं, उपलब्धिं, समस्यां, विकल्पया लँ जिन्दगीयात प्रभावित याना हे च्वनि । थन्याःगु हे श्रृखलां जि, जिगु बिचाः, जिगु धारणा, जिगु न्ह्याःवंगु तुतियात नं अनेक तबरं प्रभावित याना हे च्वंगु दु । थःगु बिचाः, थःगु जीवन दर्शन, थःगु म्वायेगु प्रतिया दृष्टिकोण, कन्हेया यात्रा, थःदुनेया अन्तर सर्घष, अन्तर चिन्तन मननं पिहां वःगु मूतियात जिं न्ह्याबले काव्य विधाय् अभिव्यक्त याना मूर्तरुप बिइत स्वयाच्वना । खः थ्व हे प्रवृत्तिं जितः म्वायेत, न्ह्याःवनेत, थःत व्यक्त यायेत ग्वाहालि याना च्वं थें च्वं । काव्यविधा मध्ये जिं न्हापानिसें कविता धाःयात हे माध्यमया रुपय् प्रयोग यानाः वयाच्वना । तर चिहाकःगु संरचनाय् जिगु अभिव्यक्तियात सशक्तरुपं व्यक्त यायेगु सयन्त्र जिं मालाः जुयागु तःदँ दत । ने.सं. ११३०दँय् जक जिं मालागु थन्याःगु संरचना लुयावल, व खः हाइकु ।

थ्व प्रकाशन जूगु सर्ग थः हे विस्तृत हाइकु मुनाय् जि न्हूगु दृष्टिकोण, न्हूगु बिचाः, विषय तथा विम्व उपयोग यानागु दु । थ्व सफुतिइ जिं थौंया स्थिति, जीवन, व्यवस्था, संघर्ष, आत्म विश्लेषण, खोजयात ब्वयेत प्रयास यानागु दु । थ्व सफू दुनेया हाइकु नं भ्रीगु थौंया हाइकुया विकासय् छपाः अप्पा तनेत भ्रीगु हाइकुयात विश्वय् थःगु पन क्यनेत न्ह्याःवंगु अभियानयात ग्वाहालि याइ धयागु जितः विश्वास दु ।

थ्व सफूयात मूर्तरुप बिइत प्रेरणा बियादिइपिं डा. कुन्जनी, डा. रुवी, ई. रिकि, डा. शिशिर व डा. मेरिनयात दुनुगलं निसें सुभाय् दु । थ्व सफू पिकायेत जितः घ्वाना न्ह्यःने यंकूगु संस्था रुबरिक व कुतः पिकाकयात व थ्व सफूया भाय् भिंकाः सफूया प्रुफ स्वयाः बियादीम्ह हाइजिन बिमल ताम्राकारयात नं यक्व सुभाय् दु ।

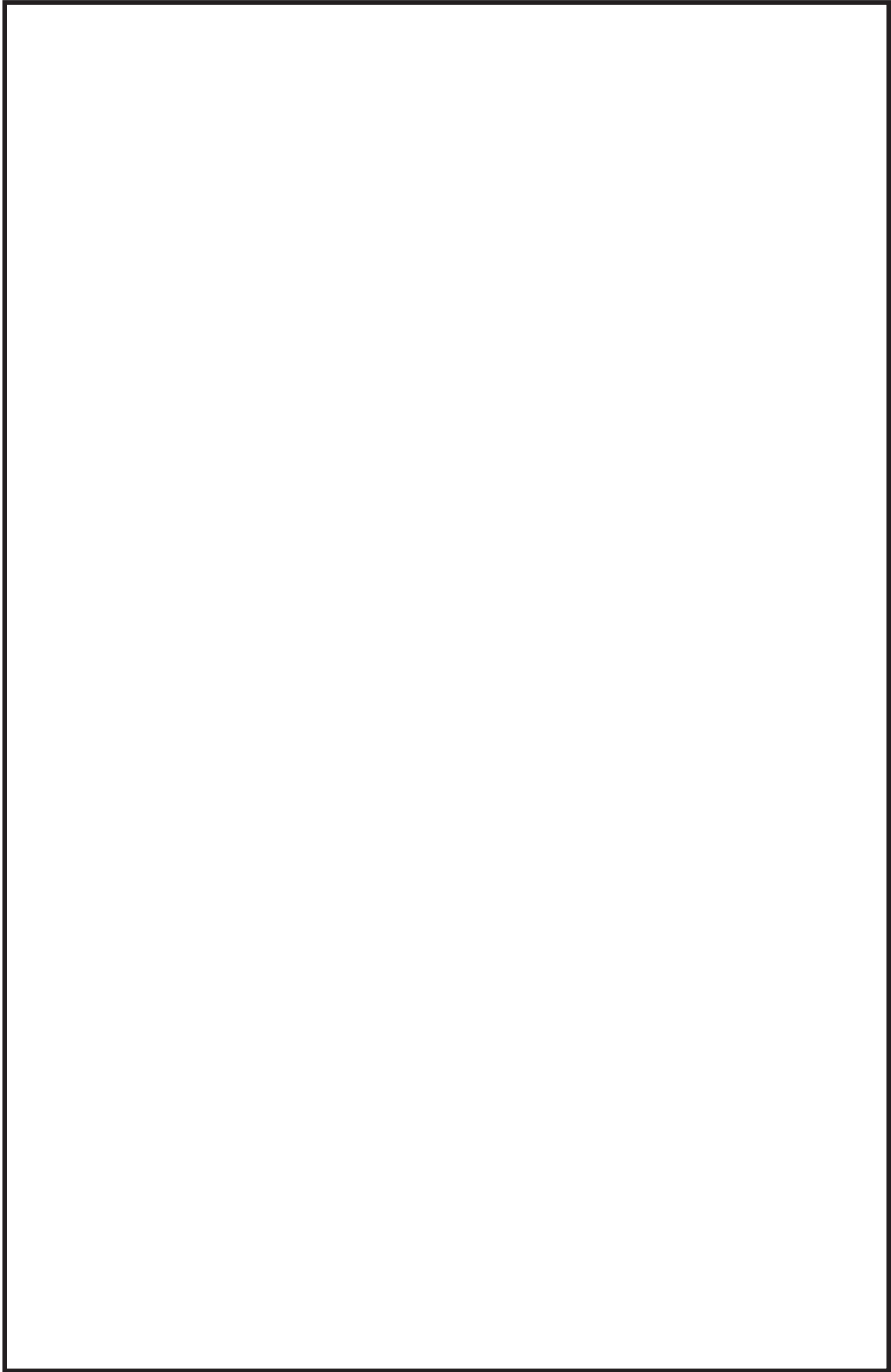
म्ह्याय् डा. रुवी जोशी बाताजु

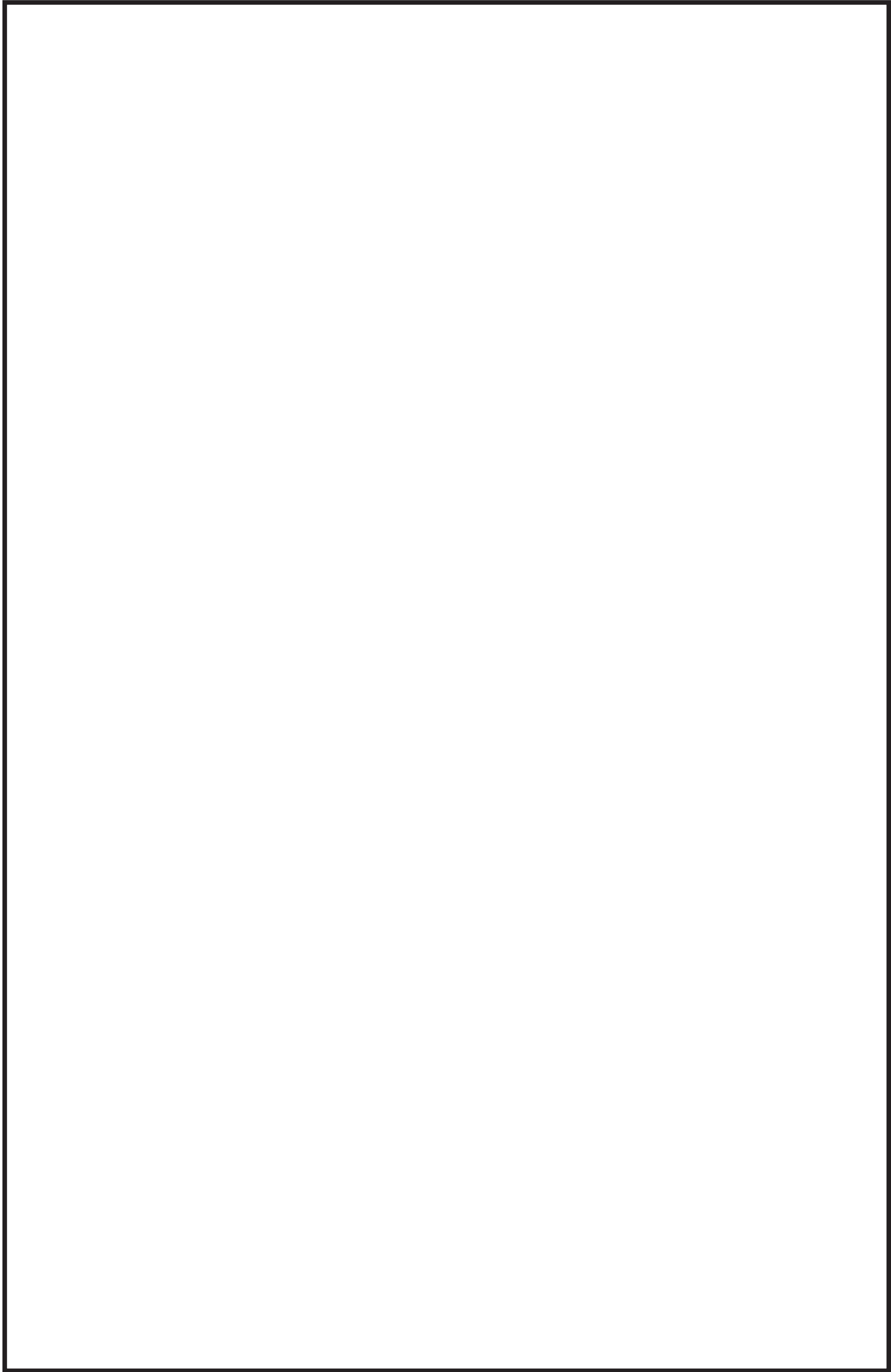
काय् ई. रिकि जोशी

न्ह्याःवनेगु हे जीवन खः
थ्व विश्वास नापं
थम्हं हे लँ दयेका, न्ह्याःवनाः
थःत व्यक्त यानाः वनाच्वंपिं
जिमि म्ह्याय् डा. रुवी व काय् ई. रिकि
इमित व न्हूगु पिंढीतय्त
थ्व सफू ।

- आनन्द व कुन्जनी

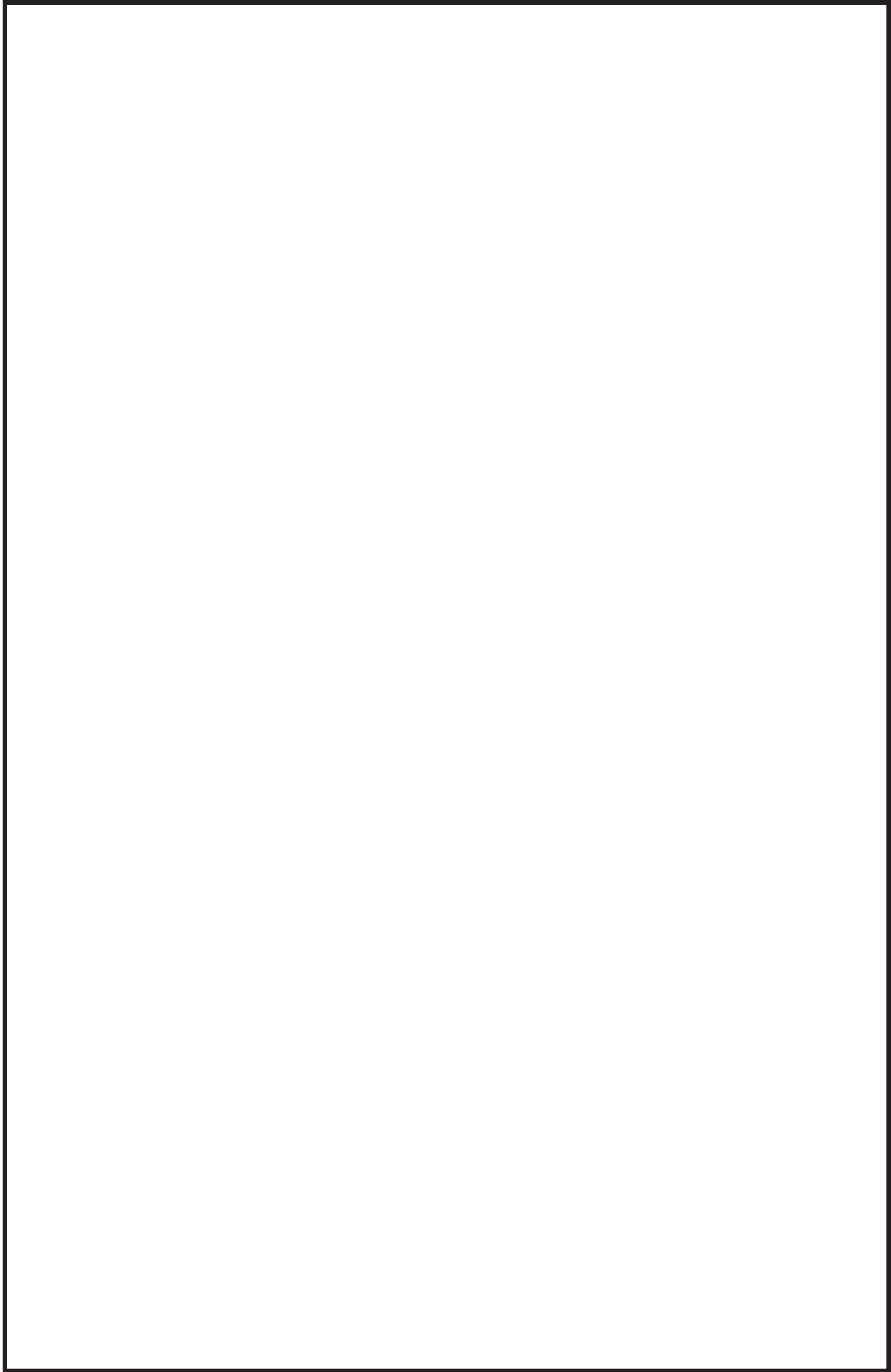

धलः

जिगु धारणा : हाइकुया विकास व कन्हय्‌या लँ

थौया हाइकुया सैद्धान्तिक पक्ष, विशेषता व विस्तार

पृष्ठभूमि

खुसः न्हय्सःदँनिसें हाइकुया विकास (Swede, 1997) क्रमिकरुपं जुयाः वनाच्वंगु जूसां थ्व धाःया प्रवाह व विस्तार एकनासं छग़ू हे तरिकां जुयावंगु खनेमदु । यात्राया क्रमय् यक्व उथलपुथल, यक्व हिउपाः, धारणाय् परिवर्तन, यक्व शंका तथा संभावना बुयाः, ब्वलनावंगु खनेदु । डा. आनन्द जोशी (११३३क)या धापू अनुसार विश्वय् हाइकुया विकास स्वंगू किसिमं न्ह्याःवनाच्वंगु दु -

(१) हाइकुया परम्परागत सिद्धान्त, संरचना व प्रस्तुतीकरणया तरिकायात नालाः वहुसंख्यक विकसित देसं हाइकुया विकासयात तिबः बियाः वनाच्वंसां छुं देय्सं थ्व धाःया शुरुया स्वरुप, विषयया लागा, हाइकुया तत्वयात थःगु हे तालं हिलाः, माःकथं इलय्ब्यलय् संशोधन यानाः हाइकुयात न्हूगु रुप बियाः व न्हूगु संरचनाय् हिलाः यंकेगु कुतः यानाः न्ह्याःवनाच्वंगु दु ।

(२) जापानं कय्च्यानाः वनाच्वंगु हाइकुया परम्परागत सैद्धान्तिक पक्ष, स्वरुप व धारणायात हे नालाः आः नं यक्व देसं हाइकुया विकासयात न्ह्यःने यंकाच्वंगु दु ।

(३) हाइकुया प्रचलित सिद्धान्त, संरचना व हाइकुइ दयेमाःगु अंश अध्ययन यानाः थःगु देय्या स्थिति, वर्तमान जीवन व भोगय् यानाच्वंगु जिन्दगीया समस्या, अन्तरपीडा, चाहना, संघर्ष व विद्रोहयात अभिव्यक्त यायेगु माध्यमया रुपय् संशोधन यानाः थःगु हे पनया विम्व, प्रकृतिया पक्षनाप मेमेगु तत्वयात नं विषयवस्तुइ दुथ्याकाः छुं छुं देसं हाइकुया विकासया धाःयात तब्याः याना यंकाच्वंगु दु ।

ई अनुसार न्ह्यागुं धारणाय्, सिद्धान्तय्, मूल्यय्, मान्यताय्, व आधारय् हिउपाः वयाः, थ्व क्रमं मनूतय्गु म्वायेगु पहलय्, व्यवहारय्, बिचालय् व कार्यान्वयन यायेगु प्रयासय् तक नं प्रभावित यानाच्वनी । इलय् ब्यलय् हाइकुया सिद्धान्तय्, स्वरुपय्, बिचालय्, विम्व चयनय्, कथ्य प्रस्तुति यायेगु तरिकाय् परिवर्तन वयाः हाइकुया प्रवाहयात विभिन्न दिशाय् मोडय् याना यंकाच्वंगु दसि विद्यमान

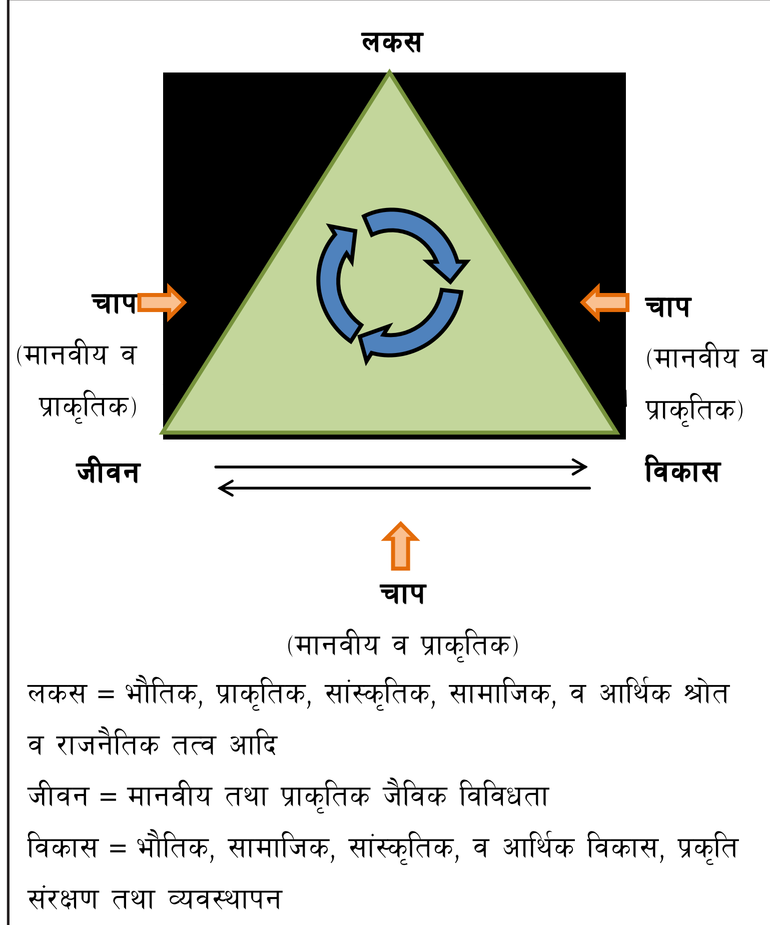
हे दु । ईया माग अनुरुप खने दःवइगु वा जुइगु हिउपाःयात अस्वाभाविक धाये फइमखु, थन्याःगु हिउपाः स्वाभाविक जुयाः जीवनयात न्हूगु तालं गति प्रदान यानाः न्हूगु हे बिस्कं लँ लुइकाः न्ह्याःवनेत ग्वाहालि याइ । थौंकन्हय् हाइकुया विभिन्न पक्षय्, तत्वय्, विषयवस्तुइ यक्व हिउपाः वयाच्वंगु दु । परम्परागत सीमित विषय क्षेत्र नापनापं मेमेगु क्षेत्र नं एकिकृत याना न्हूगु विम्व दुथ्याकाः, न्हूगु दृष्टिं विश्लेषण यानाः प्रकृति व जीवनया स्वापूयात विभिन्न तरिकां चिन्तन मनन याना न्हूगु हे आयामया सृजना यानाः वनाच्वंगु दु । जीवन व सम्वन्धित विभिन्न तत्वनाप स्वापू स्थापित व विकास जुयावंगु वहुआयामिक धारणां व अनुभवं पिज्वःगु अनुभूतियात समष्टिरुपं व्यक्त यायेगु अभियानया रुपय् "थौंया हाइकु" (न्हू हाइकु, समसामयिक हाइकु, Modern Haiku) न्ह्याःवंगु दु, थ्व प्रयासं हाइकुया ख्यःयात चकंका यंकेत महत्वपूर्ण भूमिका म्हिता वनाच्वंगु दु ।

थौंया हाइकुया सैद्धान्तिक पक्ष

वर्तमान जिन्दगी, लकसया स्थिति, मनूतय्सं भोगय् यानाच्वंगु अन्तरसंघर्ष, अन्तरद्वन्द्व, लँया खोज आदि विषयलय् चिन्तन मनन याना प्याहां वःगु बिचाःयात अभिव्यक्त यायेगु संयन्त्र रुपय् थौंया हाइकु विकास जुयाः वनाच्वंगु दु । थ्व इलय् विभिन्न देसं थौंया हाइकु (Modern Haiku)यात प्रादूर्भाव यानाः थःगु हे किसिमं इतिहास दयेका वनेत प्रयत्नरत जुयाच्वंगु दु, दुसां थ्वया सिद्धान्तय्, धारणाय्, तत्व समावेश यायेगु पहलय्, तथा बिचाःयात अभिव्यक्त यायेगु तरिकाय् एकरुपता धाःसा खनेमदु । गथेकि जापानय् न्हापा प्रकृति व थ्वया सम्वन्धित पक्षयात जक आधार याना हाइकु च्वयाः वयाच्वंगु परम्परागत तरिकाय् आः वयाः थौंया हाइकुं जीवित दक्वसित (मनू समेतयात) विषयवस्तुइ दुथ्याकाः यंकूगु दु (Kaneko Tohta, 2011) । अथेहे अमेरिकाय् मुख्य याना भौतिक विकास व मानवीय सम्वन्ध, थ्वया प्रतिफल व प्रभावयात प्राथमिकता बियाः थौंया हाइकुइ व्यक्त यानाच्वंगु दु (Heuvel, 1986) । मेमेगु विकासोन्मुख देसं विशेष याना न्हिथंया घटना, जीवन व देशया स्थितियात विषयवस्तुया छगू अंगया रुपय् समावेश याना हाइकुयात थःगु हे पन बिइत कुतः न्ह्याकूगु दु । नेपालय् हाइकुया विकासयात स्वलधाःसा वहुसंख्यक हाइकुं म्हिगः तकया हाइकुया मुख्य तत्व प्राकृतिक विषय व थ्व नाप सम्वन्धित पक्ष, दृश्य, घटना तथा अन्तर स्वापू व द्वन्द्व आदियात

परम्परागत स्वरुपय् वा बनावटय् हे अभिव्यक्त यायेगुलि हे ततःमतः क्यनाः वना न्ह्याःवनाच्वंगु खनेदु । ख ला छुं छुं प्रकाशित हाइकुया विषय क्षेत्रय्, विम्व चयनय्, अनुभूतियात ब्वयेगु तरिकाय् विविधतां व न्हूगु पन खने दयाच्वंगु दुसां, संस्थागतरुपं निश्चित धारणा तथा लँया विकास अझ नं जुइफुगु खने मदु । तर ने.सं. ११३०दँय् नेपालभाषाया हाइकु धालय् छगू महत्वपूर्ण हिउपाः वल, व खः थःगु हे पहया "थौंया हाइकु"या विकास । थौंया हाइकुइ वर्तमान जिन्दगीं भोगय् यानाच्वंगु यथार्थयात, अन्तर सम्वन्ध, अन्तरद्वन्द्व, संघर्ष, मनू मनूया स्वापू आदियात समावेश याना वनेगु थौंया माग खः, थौंया आवश्यकता खः धयागु घोषणा डा. आनन्द जोशीं थःगु सफू "खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि"(११३०)या वक्तव्यय् व्यक्त यानादीगु दु । थौंया हाइकु नं म्हिगःया सीमित विषयवस्तुया दायरां पिहां वयाः विभिन्न क्षेत्रयात एकिकृतरुपं चिन्तन मनन याना अभिव्यक्त याना वनेमाः धकाः डा. जोशीं जोड बियादीगु दु । थ्व सफू दुनेया हाइकुं न्हूगु हे पन, न्हूगु क्यानभास, न्हूगु स्वापू व न्हूगु आयाम प्रतिस्थापन यानाः ब्यूगु दु । निश्चय नं थ्व नेपालभाषाया हाइकु यात्राया तःधंगु उपलब्धि मानय् यायेमाः ।

'थौंया हाइकु'या अवधारणा, महत्व व वनेमाःगु लँ अझ स्पष्ट यायेगु उद्देश्यं डा. आनन्द जोशीं छगू कार्यपत्र 'थौंया हाइकु : छगू अभियान - अवधारणा, स्थिति व नीतिगत मार्गनिर्देशन' तयार याना कार्यशालाय् प्रस्तुत यानादिल । थ्व कार्यपत्रय् छु कारणं, छु कमी पूरा यायेत, छु कमजोरी हटय् यायेत थौंया हाइकु अभियानया रुपय् शुरु जूगु खः व थौंया हाइकुया विशेषता व महत्व सम्वन्धय् स्पष्ट व्याख्या याना ब्वयातःगु दु । थ्वनापं न्ह्याःवनेमाःगु लँ / दिशा नं इङ्गित याना न्ह्याःवनेत प्रेरित याःगु दु । थ्व अवधारणाय् स्वंगू क्षेत्रयात एकिकृत रुपं स्वयेमाःगु पाखे जोड बियातःगु दु : जीवन, लकस व विकास (चित्र १) । थ्व अवधारणाय् थौंया जिन्दगीं भोगय् यानाच्वंगु स्थिति, अन्तर सम्वन्ध, अन्तर विकास व छगुलिं मेगु लिसे लाइगु प्रभावं प्रभावित जुइगु अवस्थायात उल्लेख याना हाइकुया विषयवस्तुयात एकिकृतरुपं विश्लेषण याना वनेत दिशा संकेत याःगु दु (आनन्द जोशी, ११३३ख) । जापानया Kigo database वेभसाइतय् प्रकाशित समाचारं थ्व अवधारणा नेपाःयात जक मखु, मेगु देयु लागि नं न्हूगु बिचाः जूगु दु धकाः उल्लेख याःगु दु (Dr. Gabi Greve, 2013) ।

श्रोत : डा. आनन्द जोशी (११३३ख)

चित्र नं १ जीवन, लकस व विकासया अन्तर स्वापू

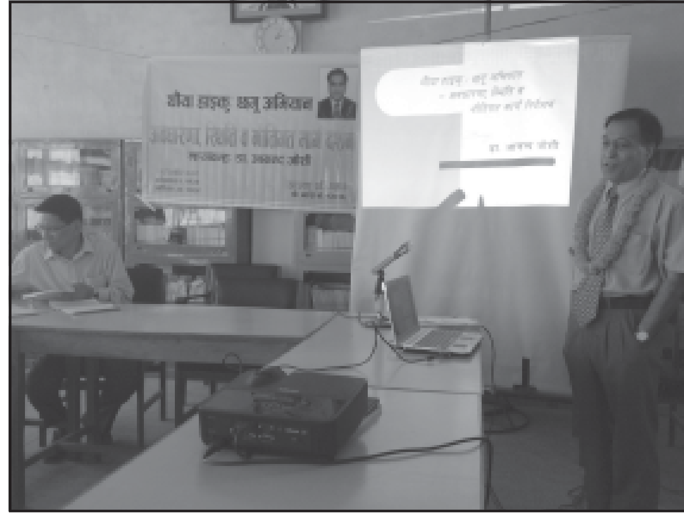
"थौंया हाइकु"या विशेषता व विषय क्षेत्र

थौंया हाइकुं थ्व ईया प्रतिनिधित्व यानाच्वंगु यथार्थ खः । थ्व धाः नं जीवनया विभिन्न पक्ष, लकसय् विद्यमान श्रोतयागु अस्तित्व तथा स्थिति व मनूतय्सं थः म्वायेत व आधारभूत आवश्यकता पूर्ति यायेत कार्यान्वयन याःगु विभिन्न प्रयास दक्वयात एकिकृतरुपं विश्लेषण याना सिर्जना याइगु हाइकुइ मुख्य रुपं विद्यमान जुइमाःगु व जुइगु विशेषता क्वय् तालिका १य् उल्लेख दु । थ्व

दक्व विशेषता प्रत्येक हाइकुइ दयेमाः धयागु जरुरि मखु, तर समष्टिरुपं थ्व विशेषता हाइकुइ प्रतिविम्वित यायेगु कुतः जुइमाः । मेगु अर्थय् थौंया हाइकुच्वमिया धरातल ला थौंया सर्गः, बँ, लः, फय्, जीवन पद्धति, व्यवस्था, विकास, उन्नति, विनास, ध्वंश, आस्था, अनास्था, दुर्घटना, आत्म आलोचना आदिनाप सम्वन्धित जुइ, जुइ हे माः ।

This is an educational site for reference purposes of haiku poets worldwide. a project of the ***World Kigo Database***
Dr. Gabi Greve, Daruma Museum, Japan

Modern Haiku : Concept and Future Directives

ज्यापौं न्ह्यब्बयाच्वना दीम्ह डा. आनन्द जोशी ।

Recently a workshop related to Modern Haiku in Nepal was organized by the Haiku Foundation. In this workshop, the founder and leading modern poet Dr. Ananda Joshi presented a paper on the concept and future direction of Modern Haiku entitled "Modern Haiku : Concept, Status and Future Directive Policies". In the presentation, he gave a new concept integrating three interrelated and interdependent components: Life, Environment (surrounding features), and Development (Fig. 1). Modern haiku's dimension and coverage have already changed. At present, modern life and issues are quite different

and complex and a lot of new issues and challenges are emerging in the ecological systems, surroundings, and life supporting mechanisms. The people of today, their habitat'status, their work and other activities influence the topics and contents of modern haiku. Modern haiku poets need to consider not only nature, but other components such as physical, biological, social, economic and cultural aspects. Therefore, this is the only way to express the carrying capacity of resources, needs of people, as well as present and future development. He has also given some examples of modern Nepalbhasa haikus. The workshop was participated by haiku poets, poets, writers, journalists and critics. His concept was new not only to Nepal but to the other countries as well. The participants accepted this concept and expressed their views to implement this modern concept.

Source: Kigo database, http://kenyasaijiki.blogspot.com/

तालिका १ "थौंया हाइकु"या विशेषता

१. विषयवस्तुइ व्यापकता व विविधता : प्रकृति जक मखु, 'थौंया हाइकु कविता'या विषयगत क्षेत्रत - झीपिं स्वानाच्वनागु लकस, लकसया विभिन्न श्रोत, व्यवस्था, जीवनं भोगय् यानाच्वंगु जिन्दगी, मनू व मेपिंनापया स्वापू, जीवन पद्धति व संस्कृति, विकास, युद्ध, प्रकोप, विज्ञान, व मेगु विविध विषयत) न्ह्यागुं जुइफु अर्थात विषयवस्तु सीमाहीन ।

२. भौतिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा राजनैतिक तत्व व विविध तत्वनापया जीवनया अन्तर सम्वन्ध, स्वायेगु जीवन दर्शन, अन्तर सघर्ष, विद्रोह व व्यवस्थापनया कुतः ।

३. 'थौंया हाइकु'इ परम्पराय् थें किगो (Kigo), किरेजी (Kireji) यात समावेश यायेमाः वा प्राथमिकता बिइमाः धयागु अनुशासन मदु । किगो प्रयोग यायेगुसा थः स्वानाच्वनागु लकस वा जीवनया विभिन्न पक्ष वा विकासया ज्यानाप सम्वन्धित विषययात प्रयोग यायेमाः ।

४. 'थौंया हाइकु'या संरचनाय् थौंतक नं भिंन्हय्गः आखःग्वः स्वभ्वः दुने अभिव्यक्त यानाच्वंगु हे जूसां, कन्हय् वनाः थुखेउखे नं जूवनेफु, न्हूगु

स्वरुप नं बुयाः ब्वलनेफु ।
५. 'थौंया हाइकु'इ सिर्फ सतहलं जक स्वयाः विषयवस्तुयात, घटनायात खनेवं अभिव्यक्त याइ मखु । स्थिति, घटना, प्रकोप, समस्यायात व्यापक रुपं चिन्तन, मनन यानाः अभ्र स्पष्टं धायेगु खःसा एकीकृत रुपं छ्यानविन यानाः अभिव्यक्त याइ ।
६. 'थौंया हाइकु' फगत वर्णन जक मखु, थ्वं ला थौंया झीगु विकास, संघर्ष व म्वायेत यानाच्वंगु कुतःयात नं ब्वइ, थ्व नापं कन्हय् वनेमाःगु नीतिगत दिशा संकेत नं याइ ।
७. 'थौंया हाइकु'या विम्व संप्रेषणीय जुइ । थ्वं ब्वइगु किपा ब्वमिपिंत थःगु न्ह्यःने दंवःथें, थम्हं खनाच्वंथें आभाष याकिइ ।
८. 'थौंया हाइकुं' विषयवस्तुयात वोध याकाः चेतना थनाबिइ, थ्वया लिच्वलं न्ह्यपुइ तरंग हयाबिइ ।

श्रोत : आनन्द जोशी (११३३ख)

थौंया हाइकुया वारे सिद्धान्त, तत्व तथा विभिन्न सम्वन्धित पक्ष आः स्पष्ट जुयावंगु दु । छगू अभियानया रुपय् "खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि" सफू नं शुरु जूगु थौंया हाइकुया यात्रायात अभ्र सुदृढरुपं न्ह्याकेत बः बिल 'नेवाः हाइकु' निलापौया प्रकाशनं । थ्व कुतलं यक्व न्हून्हूपिं हाइकु च्वमितय्त प्लेटफर्म नं उपलव्ध याना ब्यूगु दु । थ्व यात्राय् छगू महत्वपूर्ण उपलव्धि नं हासिल जुल - व खः म्हिगः तक्क उपेक्षित हाइकु - धाः कविता विधाया बिस्कं धाःया रुपय् स्थापित जुल । थ्व हे सिलसिलाय् डा. आनन्द जोशीया न्हूगु थौंया हाइकु मुना 'जि न्हूगु लँय् : चेतनाया लबु' पिहां वयाः थौंया हाइकुयात झन चकंका यंकेत ग्वाहालि याःगु दु । आः तक थौंया हाइकुं क्वय् उल्लेखित क्षेत्र कघानाः न्ह्याःवनाच्वंगु दु ।

ऋतु व थौंया जीवनया प्रसंगनाप सम्वन्धित पक्ष

परम्परागत हाइकुइ ऋतुयात छगु मूख्य तत्वया रुपय् अगिंकार यानातःगु दु । झीगु हाइकुइ नं थ्व तत्व व थ्वया सम्वन्धित विभिन्न पक्षयात अभिव्यक्त यानाः वयाच्वंगु दु । तर ऋतु देय्देय्या जलवायु, भौगोलिक वनावट अनुसार फरक फरक जुइगुलिं व थौंया जिन्दगीया स्वापू भौतिक संरचनानापं यक्व क्वातुयावंगुलिं ऋतुयात हे बःकया थौंया हाइकु सिर्जना यायेगु अनिवार्यता

तापाना वन । तर ऋतुयात ऋतुया रुपय् जक मखु, जिन्दगीया क्रियाकलाप, जिन्दगीया दैनिक प्रकृया, जिन्दगीं यानाच्वंगु अनुभवलिसे सम्वन्धित याना थौंया हाइकुइ व्यक्त याना वनाच्वंगु दसि क्वय्या हाइकुइ स्पष्ट जूगु दु ।

स्वां हे मह्वनि
वसन्त लिहां वन
नुगः कथं सू ।
- दया खड्गी 'बेचैन' (११३२)

चिकुलाया न्हि
निभाः पानाः हे फुत
लं सःताच्वन ।
- डा. आनन्द जोशी (११३०)

सिमाहः संसां
भ्याःभति हे फय् मवः
उखें थखे नं । - कृष्णभक्त श्रेष्ठ (११३२)

श्रोतया स्थिति तथा उपयोग

लकसय् उपलब्ध विभिन्न श्रोत व जीवनया स्वापू सन्तुलितरुपं कायम याना यंकेफःसा जक निरन्तररुपं म्वायेत ग्वाहालि जूवनी । तर थौकन्हे उपलब्ध श्रोतयागु उपयोग यःयःथें, थःत छिंक, कन्हेया च्यूताः तक नं मतसें यानाः वनाच्वंगुलिं यक्व समस्या खनेदयाः संकटकालिन अवस्थाय् थौं जिन्दगी लानाः वनाच्वन । थ्व हे विषय विभिन्न विम्वयात बःकयाः क्वय्या हाइकुइ अभिव्यक्त जूगु दु । गथेकि क्वय्या खुसिया जीवनया लागि, क्वय्या लकस व जिन्दगीयात नं लः आवश्यक धयागु खँ महशुस मयासे, थ्व तथ्ययात च्यूताः तक नं मतसे यःयःथें लःया उपयोग (विद्युतया लागि वा मेगुया लागि) यानाः वनाच्वन । थन्याःगु ज्यां विभिन्न समस्यात बुयावःगु यथार्थ क्वय्या हाइकुइ व्यक्त जूगु दु । थथे हे विकासया नामय् म्वायेगु वाध्यताय् थौं व कन्हेया परिणामयात वास्तातक नं मतसे कार्यान्वयन याःगु ज्याया लिच्वलं स्थानीय वातावरण व श्रोत नं विचलित जूगु किपा क्वय्या हाइकुं ब्वःगु दु ।

लःया प्रयोग
मतं गां झलमल्ल
क्वय् खुसि सुख्खा ।
- डा. आनन्द जोशी (११३३)

वाग्मती खुसी
सुकुम्वासीं त्यलाबी
खुसी इइपं ।
- भानुमति श्रेष्ठ (११३२)

विकास नामय्
छं सिमा ध्यन गुँइ
बाढीग्रस्त गां ।
- डा. आनन्द जोशी (११३३)

सामाजिक जीवनय् वःगु हिउपाः व प्रभाव

ई अनुरुप विकासया दुतत्तररुपं न्ह्याःवनाच्वंगु क्रमं भीगु सामाजिक जीवन पद्धति, व्यवहार व आचरणय् नं प्रभाव लानाः बांलाःगु तथा बांमलाःगु उपलब्धि खने दयाच्वन । जनसंख्या वृद्धि थौंया छगू तःधंगु समस्या खः, जंगल तक नं अतिक्रमण जुयाः वनाच्वन, शहर मनूतय्गु जंगलय् परिणत जुयाः पारिस्थितिक सन्तुलनय् बांमलाःगु प्रभाव लाना वनाच्वन । थन्याःगु योजनाहीन न्ह्याकूगु ज्यां चेतना दया नं थौंया मनू यन्त्र (रोवोट) जुयाः म्वायेत वाध्य जुयाः वनाच्वन । थ्व क्रमय् बरु भौतिक यन्त्र हे संवेदित जूगु विम्व न्ह्यःने थनेहयाः भी प्रति हे व्यंग ब्वयातःगु दु क्वय्या हाइकुं ।

छगू जंगल
धुँ भालु किसि मदु
मनूत मन्ह्यं ।
- बुद्ध नेवाः (११३२)

ज्याथः लँय् दल
वनाच्वन मनूत
गाडित दित ।
- डा. आनन्द जोशी (११३३)

विकास व थुकिया प्रभाव

म्वायेत माःगु आधारभूत आवश्यकता पूर्ति यायेत, भौतिक, तथा आर्थिक सुविधा उपलब्ध याना वनेत विकासया श्रृंखलाया दौडय् यक्व उपलब्धिनापं समस्या नं पिज्वयाः थौंकन्हय् जिन्दगी त्रस्त स्थितिदुने कैद जुयाः वनाच्वन । यक्व अस्वभाविक, अव्यावहारिक, असोचनीय लिच्वः खने दयाः आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय स्थिति हे प्रतिकूल प्रभाव लाना वनाच्वंगु तथ्य क्वय्या हाइकुइ अभिव्यक्त जुयाच्वंगु दु ।

देशं दे न्यंक
बन्द व हडताल
इरुथिरु जू ।
- माधवलाल कर्माचार्य (११३३)

सुनामि मवः
लः मदु मत नं मदु
छुं छुं हे मदु ।
- विमल ताम्राकार (११३२)

जि जि मखुत
वा वःगु वलं मदी
प्याःगु सिं च्यात ।
- तुयू पुं (११३२)

ख्वपया सर्गः
भट्टाया कुँ सुपाँय्
ब्यांचा आसां द्याः ।
- सौरभ शाक्य (११३२)

बुँइ छेँ सल
मल्हार म्ये ल्वःमन
आलुमना थें ।
- रामभक्त कायस्थ (११३२)

च्वापु-गुँ नाल
हिमताल तज्जाल
भयाक्रान्त गां ।
- डा. आनन्द जोशी (११३३क)

ताःचा प्वांय् ल्हातय्
देय्‌या धुकुती सुचु
जिगु ख्वाः बुलु । - बद्री बेदना (११३२)

जन–सहभागिता व एकिकृत व्यवस्थापन

न्ह्याथेन्याःगु जीवित तत्वयात गति प्रदान यायेत व सन्तुलितरुपं उपयोग याना वनेत एकिकृत व्यवस्थापनया तःधंगु महत्व दु, थन्याःगु ज्याय् जनताया सहभागिता तसकं आवश्यक । थौंकन्हय् मनूत थुलि सभ्य जुइधुंकलकि छम्हं मेम्हनाप दयेमाःगु स्वापू नं चबुना वनाच्वन । थ्व स्थितिं मनू मनूया पहिचान व स्वापू सम्वन्धय् तःधंगु न्ह्यसः थंगु दु ।

छ व जि ब्यागः
अहंया लिच्वः गाः गाः
थः थः हे न्ह्यसः ।
- डा. आनन्द जोशी (११३३)

भविष्यय् कार्यान्वयन याना वनेमाःगु ज्या

नेपालभाषाया थौंया हाइकुया उपलब्धि स्वलधाःसा थ्व धाः नं छगू बिस्कं पलाः न्ह्याका न्ह्याःवनाच्वंगु दु, थ्व गर्वया खँ खः । अझ नं छुं कमी कमजोरी विद्यमान दनि, थ्वयात झीसं हे योजनावद्धरुपं व्यवस्थापन यानाः वनेत कुतः यायेमाः । थ्व हे सन्दर्भय् आवश्यक पूर्वाधार, गुगु झीगु थौंया हाइकुया अभियानयात सफल यायेत माःगु खनेदु, उकियात क्वय् ब्वयेत स्वयाच्वना ।

१. संस्थागत विकास, थौंया हाइकुया अवधारणा व कार्यान्वयन

छु नं न्हूगु ज्या, न्हूगु अवधारणा, न्हूगु लँपुया विकास यायेत मंकाः प्रयास आवश्यक दु । थथे team workया रुपय् सशक्त तवरं न्ह्याःवना कार्यान्वयन यायेत संस्थाया भूमिका महत्वपूर्ण जू । हाइकु क्षेत्रय् नं छु दँ न्ह्यः छगू संस्था हाइकु प्रतिष्ठान स्थापित जुल । थ्व प्रतिष्ठानया ग्वसालय् थौंया हाइकु सम्वन्धि सैद्धान्तिक पक्ष स्पष्ट यायेत कार्यशाला गोष्ठी संचालन जुल । हाइकु च्वमितय्गु सहभागिताय् संस्थागत प्रयासयात हाइकुया अबधारणा कार्यान्वयन याना वनेत प्राथमिकता बिइमाःगु खनेदु ।

२. **जनताया सहभागिता**

'थौंया हाइकु'या विकासक्रमय् जनतायात अलगतया भ्नीगु हाइकुया गतिइ गर्व यायेफइ मखु । थ्वया मतलब थ्व दौडय् याकःचा हे ब्वाँय् वना थम्हं थःत सिरपाः बियाः थम्हं थःत हे बधाइ बीगु जक जूवनी । थौंया हाइकु जनताया जिन्दगी, इमिसं भोगय् यानाच्वंगु न्हिन्हिया पद्धति, इमिगु इच्छा, वाध्यता, विवशता, विद्रोह, सन्तुष्टि व असन्तुष्टिनापं छुं नं स्वापू मतसे जीवन्त जुइफइ मखु । थौंया हाइकू मनोरञ्जनया खिलौना मखु, थौंया हाइकु चटक मखु, थौंया हाइकुइ निश्चय नं वर्तमानया विभिन्न पक्ष, थौंया मनूया जिन्दगी व म्वायेत लँ मालेगु कुतःयात हाइकुइ थाय् बियाः अभिव्यक्त यानाः वनेमाः ।

३. प्रचार प्रसार

भ्नीगु हाइकुया स्तर च्वह्याःगु जूसां थ्वयात व्यापकरुपं प्रचारप्रसार मजूगुलिं सीमित घेराय् जक म्वानाच्वंगु खनेदु । आः थ्व धाःयात विस्तृतरुपं जनता व देय्देय्या हाइकु ख्यलय् थ्यंकेत क्वय्या नीतिगत ज्यायात कार्यान्वयन यानाः वनेमाःगु खनेदु -

(क) योजनावद्धरुपं प्रचारप्रसारया ज्या याना वनेत प्राथमिकता बियाः वनेमाःगु दु । इलय् ब्यलय् गोष्ठी, सम्मेलन, अन्तरक्रियायात जनताया सहभागिताय् क्रमिकरुपं संचालन याना छगू चेतनाया तरंग थनाः बिइमाःगु दु ।

(ख) भ्नीगु हाइकु तथा हाइकु सम्वन्धि च्वसु देसं देसय् थ्यंकेत, अन च्वंपिंत भ्नीगु हाइकुया स्तर वोध याकेत विभिन्न भाषां अनुवाद यायेगु ज्या महत्व बिया वनेमाःगु दु ।

(ग) नेपाः दुनेया विभिन्न थाय्थासय् नं हाइकु सम्वन्धि पत्रिका, हाइकु सम्वन्धि समाचार थ्यंकेगु आवश्यकता दु ।

४. चिन्तन मनन व झीगु पहिचान

थौंया हाइकु छगू अभियानया रुपय् न्ह्याःवना बिस्कं उपलब्धि हासिल यायां वनाच्वंगु दु। थ्व पलाः निश्चय नं थःगु भाय्या लागि जक मखु, थ्व देय्या मेमेगु भाय् व विश्वया विकासोन्मुख देय्या लागि नं छगू उदाहरणया रुपय् स्थापित जुजुं वनाच्वंगु दु। जापानया website नं झीगु थौंया हाइकुया अवधारणायात न्हूगु पन, न्हूगु बिचाःया रुपय् न्ह्यानावःगु दु धका उल्लेख याःगु दु। थ्व क्रमयात झीसं सशक्तरुपं न्ह्याकायंकेगु प्रयास यायेमाः। थ्व इलय् गुलि नं थौंया हाइकु प्रकाशन जुयाच्वन, थ्व मध्ये बहुसंख्यक हाइकु छगू हे तालं, छगू हे परिधिदुने जक स्वानाच्वगु खनेदु। थौंया हाइकुया लागि विषयवस्तुया लागा छगू वन्धन खः, पःखाः खः, जेल खः। थ्व सकीर्णतां पिहां वयाः, विभिन्न विषयया अनुभूति स्वतन्त्ररुपं अभिव्यक्त जुइमाः। थ्व जुइत झीगु दृष्टिकोणय् स्वानाच्वंगु संकीर्णतायात त्वाथला पिहां वयेमाःगु दु विस्तृतापाखें। निरन्तर अध्ययन, विभिन्न अनुभव व चिन्तन मननं जक पर्याप्त मजुयाः गुबले गुबलें विषयगत क्षेत्रय् अनुसन्धान तक नं यानावने मालेफु, थ्व पाखे झीगु प्रयास निरन्तररुपं न्ह्याःवनेमाः।

सन्दर्भ सफू व लेख :

डा. आनन्द जोशी, ११३३क, हाइकुया यात्रा व उपलब्धि - छगू सिंहावलोकन, *थौंया कविता विधा : जीवन्त पलाः*, कुतः पिकाक, ख्वप।

डा. आनन्द जोशी, ११३३ख, थौंया हाइकु : छगू अभियान - अवधारणा, स्थिति व नीतिगत मार्गनिर्देशन, *थौंया कविता विधा : जीवन्त पलाः*, कुतः पिकाक, ख्वप।

Cor van Den Heuvel (Ed.), 1986, *The Haiku Anthology*, Simeon & Schuster, Inc. New York, USA.

कृष्णभक्त श्रेष्ठ, ११३२, कृष्णभक्तया हाइकु, *नेवाः हाइकु*, दँ १, ल्याः ५, पेज ४।

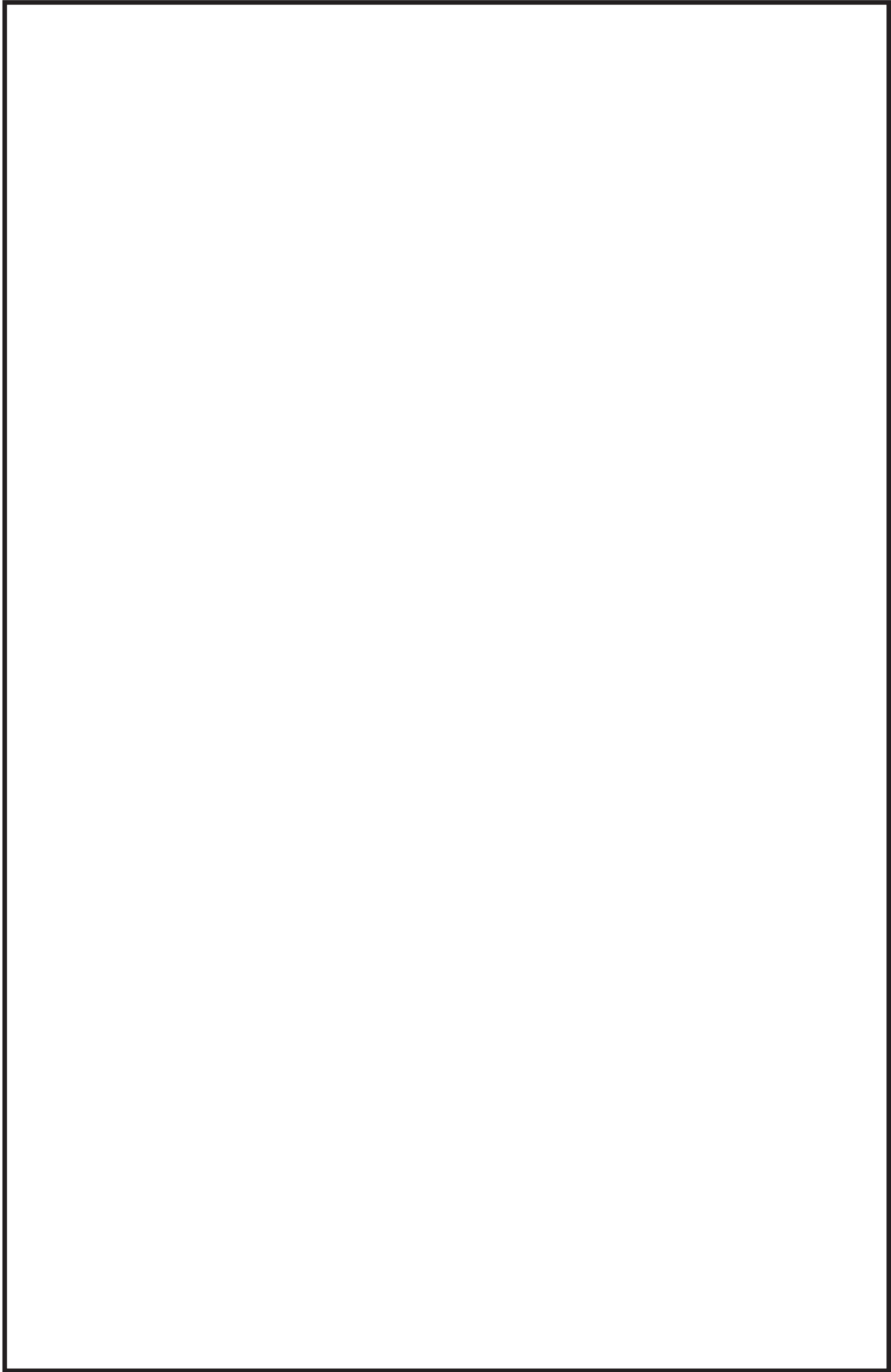
Kaneko Tohta, 2011, *Ikimonofuei - Poetic Composition on Living Things*, Moon Press,

Dr. Gabi Greve, 2013, Kigo Database, http://kenyasaijiki.blogs pot.com/

Georgr Swede, 1997, Haiku in English in North America, *Canada Newsletter*, Vol. 10, No 2-3

डा. आनन्द जोशीया

सर्गः थः हे विस्तृत

१.

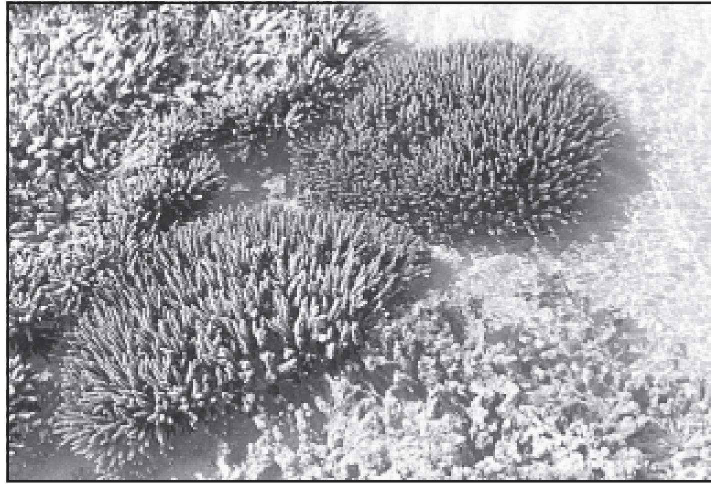
देय् ब्यस्त युद्धय्
ब्वाँय् जुल ट्यांक बुँइ
भ्रूणया हत्या ।

२.

यन्त्रं क्यन लँ
जि तन लँया जालय्
बल्सि ला:म्ह न्या ।

३.

ता:न्व:गु ऋतु
ख: ल: नं ज्वालामुखि
त्रस्त कोरल[1] ।

स्वस्थ व जलवायु परिवर्तनं प्रभावित कोरल, श्रीलंका ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

[1] कोरल = समुद्रय् दइगु मेरुदण्डविहीन प्राणी । थुपिं जलवायु परिवर्तन पाखें तसकं संवेदितरुपं प्रभावित जुइपिं प्राणी ख: ।

४.

सूर्य ग्रहण
थौं ख्युं व्याप्त देय् न्यंक
गंकि ! मुक्ति ग्व ?

५.

चा मुन तालय्
कय्कुनाः वन लागा
ह्यूपाः हे पंगः ।

चा मुना वनाच्वंगु रुपा ताल, पोखरा ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

६.

गाडि लँय् दित
थः थः ल्वात, घटना
द्वन्द्व देसं दे

७.
थौं बस्ती खालि
नसा मा:वन झंग
खोज म्वाय्त लँ ।

८.
'जि' सीमाहीन
सीमाना देय् देय् बिचय्
सभ्यया दसि ।

९.
नाइग्रा फल[2]
लः : निरन्तर गति
आनन्द जोशी

नाइग्राफल, अमेरिका ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

[2] नाइग्रा फल = स्वंगू झरनायागु मंकाः नां खः नाइग्रा फल, छगू झरना क्यानेडा, मेगु निगू झरना अमेरिकाय् दु । थ्व झरनायागु प्रवाह तसकं सशक्त ।

१०.

नांगागु सीमा
वा वल, चा, बँ प्यात
सीमाय् ओएसिस् ।

ऋतु परिवर्तन, स्पाइ पोन्ड, बोस्टन, अमेरिका ।

फोटो : डा. कुन्जनी जोशी

११.

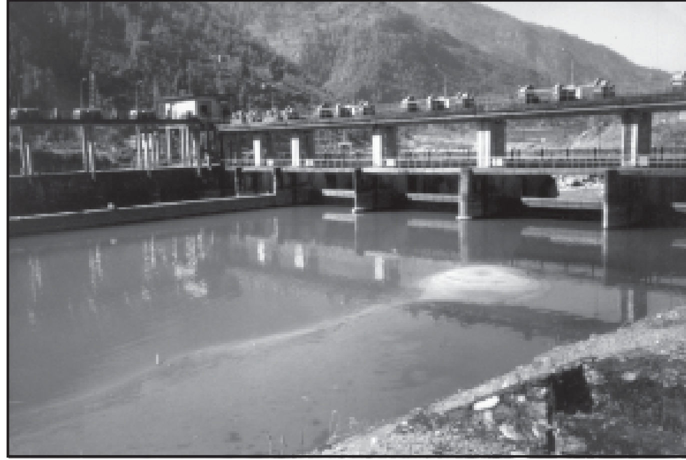
बम तज्यात
सुनामी वल, वन
आस्था-छँ दुन ।

१२.

ल:धा: ल्वहंतय्
ल: फुतिं जि निथ्रुक
चेतनाया मि ।

१३.
भ्री न्ह्याथाय् याकः
इमूया आस्था : पुचः
ब्यागः थौंया ल्वय् ।

१४.
ड्याम दन छं
आः न्याया गति घेराय्
कय्कुन सर्गः ।

ड्याम, अरनिको राजमार्गया लँ सिथय् ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

१५.
जि परिक्षणय्
ल्वय् मखु, प्रयोगय् जि
जि न्ह्यवःसा थौं ।

१६.

कुं आक्रान्त गां
सिँ : वैकल्पिक उर्जा
सन्धि म्वायेत ।

कुं त्वःपुगु गां, गुफा बजार, संखुवासभा ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

१७.

स्वापुती शंका
सम्झौता सिर्फ ख्याल:
स्वार्थ-पन्जाय् झी ।

१८.

छं मि च्याकल
बारं पने मफु मि
ह्यूपा: चकन ।

१९.
बल्सी तल छं
न्यां माल न्याय म्वाय्त
रित खारेज ।

२०.
खुसि तन बँय्
ल:या गतिया अन्त्य
ल: ख:, लँ दय्कि ।

२१.
थौं फेवा त्रस्त
जलकुम्भीया सेनां
खोज विकल्प ।

फेवा तालय् जलकुम्भी ।

फोटो : डा. कुन्जनी जोशी

२२.
बुँया चा फिसः
खुसि नं प्रदूषित
स्तव्ध विकास ।

प्रदुषित खुसि व वँु नारायणघाट ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

२३.
सः थ्वयाच्वन
गुँया कापिइ इवाला
म्वाय्‌गु दर्शन ।

२४.
चुं दल न्हाय्‌कं
खण्डित ख्वाः, जि मखु
जिं हिला न्हाय्‌कं ।

२५.
भीड भीडय् जि
चक्रव्यूहलय् जि, थौं
देया यथार्थ ।

२६.
ल्ह्वंतय् घाँय् बुल
स्वापू लः व जीवया
नग्न यथार्थ ।

समुद्रया ल्वहं व जीवन, वेस्ट मिडो बीच, न्यूयोर्क ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

२७.
ध्याचः लँय् तुति
नेताया आश्वासन
शून्य हे लिच्वः ।

२८.

दुर्गन्धित लः

लः त्वँत्वं भ्रंगः मन्त

न्ह्यसः व्यवस्थाय् ।

प्रदुषित लः त्वनेवं सीम्ह भ्रंगः, बिराटनगर ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

२९.

वा वल, मदि

यःत्यः मयाः वां, लखं

आनन्द जोशी ।

३०.

बन्दं त्रस्त दे

‘जि’, ‘भ्री’, ‘थः’ तन गुफाय्

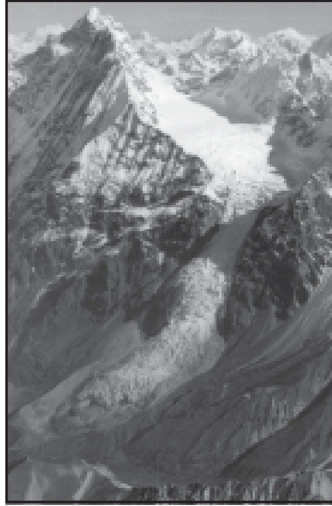
थौंया त्रासदि ।

३१.

फोहर लखं
इन थ:त बुँइ, चाय्
वसन्त बुल ।

३२.

च्वापुधि नाल
सन्तुष्ट ल: सुसां बँय्
आस्था कन्हेया ।

नाया: वनाच्वंगु च्वापु, लामटाङ्ग ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

३३.

याक: लँजुवा:
मू धालं अलग जि
जि म्वाय् न्हू दिशा ।

३४.
संत्रस्त भ्रंग:
प्रदूषित ताल, ल:
अस्तित्व वोध ।

तालय् हँय्, क्लिभल्याण्ड, ओहिओ, अमेरिका ।

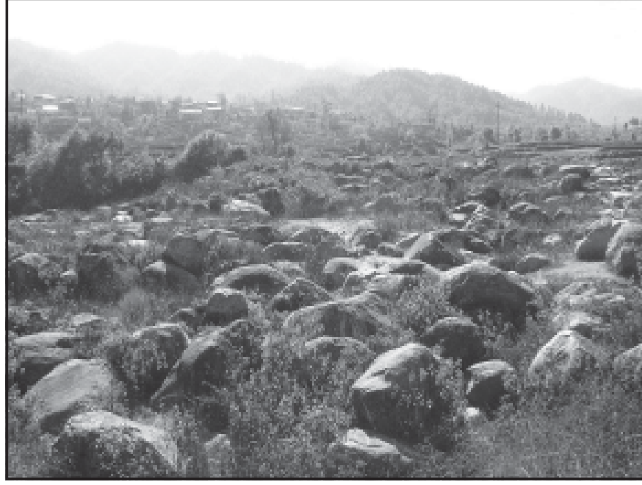
फोटो : डा. आनन्द जोशी

३५.
थ: जक म्वाय्‌गु
व्यवस्थां क्यंगु लँपु
यात्रा ख्युं गुफाय् ।

३६
हि न्ह्यात लँय्, बँय्
मानवता शो-केसय्
धापय् प्रगति ।

३७.

बाढीं त्वपुल
उपलब्धि बगर
अपांग लिच्वः ।

बगरय् परिणत जुगु बँ, पालुङ्, त्रिभुवन राजपथ ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

३८.

गुँइ निभाः दु
ख्वाँउं आक्रान्त बस्ती
मिं स्वार्थ-जालय् ।

३९.

छ्वय्कल बन
जन्तुं त्वतावन बाय्
भताभुंग दे ।

४०.

हिउँ लँय्, बँय्, छेँय्

लः जुया न्ह्याय् आतुर

गति जीवन ।

कार पार्किङ्ग् च्वाग्, क्लिभलाण्ड, अमेरिका ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

४१.

क्वः हालाच्वन

यन्त्रवत् पलाः झीगु

हिलावंगु मू ।

४२.

ताल निश्चल

द्यनाच्वन शहर

गर्भय् दु लाभा ।

४३.

चिकुलाया न्हि
च्वापु बँय्, लँय्, गाडिइ
ई स्वयं वासः ।

कार त्वःपुगु च्वापु नायाः वनाच्वंगु लु, क्लिभलाण्ड, अमेरिका ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

४४.

स्वतुस्वःगु लँ
जि व्यवस्थाया जालय्
धापय् थः, कुतः ।

४५.

देसं दे माल
ब्यागः न्ह्यपु, ल्हाः-तुति
थौं दे म्हुतु, प्वाः ।

४६.

छैँया जंगल

शहर माखापिखा

मुक्ति-लँ जालय्

स्वयम्भूं यैँ देय्या लु ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

४७.

थ्व स्वतन्त्रता

चटकिं क्यंगु जादू

भ्रमय् ई, भ्हीपिं ।

४८.

छ्वयाच्वन देय्

ल:या देय् थ्व, ल: मदु

विडम्वनाय् भ्ही ।

४९.

आनन्द जोशी

ख्युं न्हुयावंगु पलाः

निभाः लकसय् ।

५०.

समुद्रय् लबु

आक्रमण सिइ, बँय्

जिं थनाः पःखाः ।

समुद्रया लः पनेत दनातःगु पःखाः, माले, माल्दीभस् ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

५१.

जि, जिगु किचः

किचः हे पंगः यात्राय्

मू हे न्ह्यसः थौं ।

५२.
खुसि थः हे ताः
व खुसि थः हे बाढि
ईब्य:या लिच्वः ।

५३.
विषयुक्त लः
प्वंकल लः खुसिइ
संकटय् प्राणी ।

५४.
बुँ चलः वन
लखं चा चुइकल
खण्डित स्वापू ।

चलः वंगु बुँ, ओखरपौवा ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

५५.

लँ दय्‌काच्वन
धू, ध्याचलं आक्रान्त
देया व्यवस्था

५६.

न्हूदँया सुथ
लकसय् गंया सः
चेतनाया लः ।

५७.

वा वयाच्वन
गाः गाः दु लँय्, लः न्ह्यात
अदृश्य धाप ।

जमलय् बा वयाः लः मुंगु ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

५८.

विस्थापित घाँय्
त्वताः थकूम्ह मचा
बायावंगु बँ ।

पोर्ट, पोर्ट ज्याफर्सन, न्यूयोर्क ।

फोटो : ई. रिकि जोशी

५९.

गंगु हःत लँय्
पलाः न्ह्याकाः, सः थ्वल
विरोधया सः ।

६०.

भ्गी चाकला लँय्
रेलया यात्रा लिगय्
ह्यूपाःहीन ई ।

६१.
लँ तब्याः जुल
बुद्धि अभ्र नं गल्ली
मनू प्यकालँय् ।

६२.
संवेदित बँय्
योजना विनाया लँ
श्रोतया नाश ।

निर्माणाधिन बसन्तपुर - गुफाया लँ ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

६३.
न्ह्यःने त्वादेवा
ल्हाः नं मदु च्याकेत
अस्तित्वया घाः ।

६४.

फय् थ:गु हे लँय्
वं थियावन भ्कीत
तरंग न्ह्यपुइ ।

६५.

तछलाया ई
नँ न्यात, मल: जुल
संबात आस्था ।

६६.

त्रसित टापू
व्यस्त अस्तित्व-युद्धय्
स्थायित्वया लँ ।

माल्दीभया छगू टापू ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

६७.

चिकुं ग्रस्त ई
हिउँ लकसय्, फसय्
बँ वया आज्जु ।

६८.

कित्ता कात बँय्
सर्ग: थ: हे विस्तृत
आनन्द जोशी ।

नगरकोटं खनेदुगु सर्गः ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

६९.

गुं च्वापु नाल
खुसि जुल जीवन्त
चा न्ह्यलं चाल ।

७०.

यन्त्र जीवन
ध्वने मखं शहर
विकृत लुपाः ।

७१.

पःखाः क्वदल
न्ह्यात लःया प्रवाह
लःया धाः हे लँ ।

७२.

चलं वःगु गुँ
थौं देया अर्थतन्त्र
ल्ह्वं-चां त्यल 'जि' ।

चलंः वंगु गुँ, त्रिभुवन राजपथ ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

७३.

लः मुन गालय्

लः लिकुन, ध्वगित

आः चाय्केमाः धः ।

लः मुनाच्वंगु लुँहिति, धरहरा, यँ ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

७४.

स्वतन्त्रता : लँ

द्वहंत लँय् दथुइ

आज्जु संकटय् ।

७५.

बल्सी तल वं

ख्वँया माखापिखाय् भ्ती

नेताया न्वचु ।

७६.

गरिबया सः
म्हुतु तिनाबिल मेचं
नाइ, सः पिज्वै ।

७७.

दलदलय् जि
स्वचानावन आस्था
जगहीन बः ।

७८.

बाग्मति साःगाः
ल्वय् ब्वलंगु लकस
झ्री स्वयं गालय् ।

बागमती खुसिइ च्वंगु फोहर ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

७९.
लँ लँया जाल
तक्यन भ्रीपिं व्यूहय्
व्यवस्थाया अंग ।

८०.
थौं गुन्हिपुन्हिं
ख्याल: : देया यथार्थ
चेतनाया धा: ।

८१.
कुरूप सिमा
बलात्कृत जीवन
शोषित विम्व ।

अति उपयोगं त्रस्त कट्टुस, मंगलबारे, संखुवासभा ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

८२.

घुम्तीइ जि, छ
मोड, व आज्जु मखु
आः, न्ह्याःवने जि ।

८३.

हः मदु सीमाय्
तपस्याय् लिन साधु
आस्था ऋतुइ ।

हः पियाच्वंगु सिमा, क्लिभलाण्ड, अमेरिका ।

फोटो : डा. रुवी जोशी बाताजु

८४.

मिं छ्वल छेँखा
झी झी दथुइ ल्वापु
स्वापूया हत्या ।

८५.
लँय्, बँय् हिफुति
तुति न्ह्या:वन हिइ
मि पुत भ्कीत ।

८६.
दिल्ला, वा वल
गालय् मुन लः, कैद
लखं दय्कि लँँ ।

८७.
अस्थिर गुँ, बँ
चलं वना त्रस्त थाय्
व्यवस्था याय् जिं ।

शिवालिक क्षेत्रया लँ व गुँ ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

८८.

ध्याच: लँय् बग्गी
घ्वाना च्वनेत वाध्य
दासता ! मुक्ति ?

८९.

तां स्वात गुं गुँ
न्ह्या:वन स्वापूया लँय्
आनन्द जोशी ।

खिम्ती खुसिया कुँइकुँइताय् हाइजिन आनन्द जोशी ।

फोटो : डा. आनन्द जोशी

९०.

छ ब्वाँय् वल लँय्
चिला बिया जि सिथय्
न्हू पिंढी न्हू लँय् ।

डा. आनन्द जोशीया हाइकु सम्वन्धि
विभिन्न साहित्यकारपिनिगु थःथःगु धापू

● "खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि' नांगु हाइकु मुनाया पिथना नेपालभाषा काव्य ख्यलय् छगू न्ह्यथनेबहगु घटना जूवःगु दु । .... वय्कःया कविता अप्वः याना क्वचाये न्ह्यः भाव व भावना परिपाक जुयाः क्रियाशील जुयाः चेतनायात माःकथं सक्रिय यायेगुली संलग्न जुयाच्वंगु खनेदु । .... थ्व वय्कःया कविताया विशेषता हे धायेमाः । .... धाये, प्रभावित यायेगु कुतः वा संकेत यायेगु थ्व संकेतात्मकता हे वय्कःया हाइकु कविताय् निहित सौन्दर्य खः । थुकी हे वय्कःया तातुना व रचना कौशल मेमेपिं हाइकुमिपिनिगु तातुना व रचनाकौशल लिसेयागु भेद दुपिनाच्वंगु सियेदु ।

- **माधवलाल कर्माचार्य**, (ने.सं. ११३२), आनन्द जोशीया हाइकु मुना "खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि", *नेवाः हाइक*, दँ १, ल्याः ५, पौ २०-२२ ।

● हाइजिन आनन्द जोशीया हाइकु कविताय् विषयवस्तुइ विविधता खनेदु । .... आनन्द जोशीया हाइकु कवितां झीगु हाइकु कविताया ख्यलय् छपलाः न्ह्याकेगु ज्या जुउगु दु । न्हूगु कविता ख्यलय् आनन्द जोशीया गुगु थाय् दु हाइकुइ न उगुकथंया थाय् कय्च्यायेत हाइजिन आनन्द जोशी सफल जुउगु खनेदु ।

- **इन्द्र माली**, (ने.सं ११३२), नेपालभाषा हाइकु ख्यलय् कवि आनन्द जोशी, *झी हाइजिन : झीगु हाइकु*, पौ ४४-५०, कुतः पिकाक, ख्वप ।

● अनेक कथंया मौलिकता न्ह्यब्वयेगु आनन्द जोशीया विशेषता खः । ...."खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि" हाइकु सफुतिइ थीथी सवाःया हाइकु दु, मौलिक संरचना दु, सामाजिक सचेतनाया सः दु, स्वतन्त्र रुपं ब्वयेगु फय् दु, सामाजिक विकृति विसंगतियात हुरुहुरुं च्याकेगु मि दु । उकें थ्व फय् खः, मि खः ।

- **डा. पुष्पराज राजकर्णिकार**, (ने.सं. ११३२), फय् खः मि खः आनन्दया हाइकु जिगु मिखाय्, *नेवाः हाइकु*, दँ १, ल्याः ४, पौ १३-१४ ।

● न्हू चेतना, विचार, शैली व प्रवाह ज्वना स्थापित जूम्ह कवि आनन्द जोशी कविताया मुक्त आकाशं हाइकुया अतिकं हे परिमित संरचनाय् न्ह्यंक वःगु दु । .....कवि जोशीं प्राकृतिक व सामाजिक विम्व व प्रतीकपाखें थौंया ईयात, उकिया लिच्वःयात संवेदित याःगु दु । ... जीवनय् वगु तःधंगु हिउपाःयात थुइकेत हाइकुइ विषयया व्याप्ति, संरचनाय् छुं हिउपाः व कविता तत्व नं दयेमाःगु खँय् चर्चा व बहस यायेफइगु अवस्थाया लागिं कवि जोशीं थुकिइ थःगु बिचाः नं प्वंकातःगु दु । नेपालभाषाय् च्वयाः हयाच्वंगु न्हू विधाकथं हाइकुयात मौलिकता बित व थ्वया

स्वरुपया निरुपणया लागिं नं च्वमिया अभिमत सकारात्मक तायेकेमाः ।

- **धुब मधिकःमि**, (ने.सं. ११३१), कवि आनन्द जोशीया हाइकु : जीवन व प्रकृतिया थीथी सन्दर्भ, *नःलि,* दँ ६, ल्याः ६, पौ १३-१५ ।

● डा. आनन्द जोशी नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् दकलय् उच्च सम्मान 'श्रेष्ठ सिरपाः' पाखें सम्मानित जुयाच्वनादीम्ह व्यक्तित्व खः । साहित्य ख्यलय् वय्‌कलं कविताया माध्यमं नेपालभाषा साहित्य थपू यायेत आपालं योगदान यानादीगु दु । वय्‌कःया कविता लेखन शैली व प्रस्तुतिइ थःगु हे मौलिकता खनेदु थें आःया हाइकु लेखनय् नं थ्व हे स्तरीयताया प्रतिविम्व खने दयाच्वंगु दु ।

- **नरेशवीर शाक्य**, सम्पादक, *नःलि,* दँ ६, ल्याः १, ज्येष्ठ २०६७, पौ ३१ ।

● वय्‌कलं (आनन्द जोशीं) शुरुशुरुइ गद्य कविताया धाः न्ह्याकादिल अथे हे हाइकु नं न्ह्याये थें मन्ह्या थें न्ह्यानाच्वंथाय् खुसि जुयाः नेपालभाषाया हाइकुया ख्यलय् लुयावल । वय्‌कलं हाइकु जक च्वयेगु मयासे नेपालभाषाया हाइकुयात गुकथं न्ह्यज्याका यंकेगु धयागु अवधारण दयेका छगू ज्यापौ च्वयादिल । ...गुकिं नेपालभाषाया हाइकुयात न्ह्याकेत कार्यदिशा तय जूवंगु दु ।

- **बिमल ताम्राकार**, (ने.सं. ११३३), लुपाः, *थौंया कविता विधा : जीवन्त पलाः,* पौ ३ ।

● ......सिद्घहस्त प्रगतिवादी कवि व आँट भय्‌व्यूम्ह हाइजिन डा. आनन्द जोशीया हाइकु ब्वनेधुंकाः सुं नं ब्वमिपिन्सं वय्‌कःयात 'अभियानया न्हूधाः' मखु धकाः धाये हे फइमखु । ...नेपालभाषा हाइकु ख्यःया सीमायात थ्व (खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि) सफुतिं अझ अप्वः चकंका ब्यूगु दु ।

- **दया खड्‌गी 'बेचैन'**, (ने.सं. ११३२), ताल्जुइ डा. आनन्द जोशीया "खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि" ब्वनेधुंकाः, *नेवाः हाइकु,* दँ २, ल्याः १, पौ १८ ।

● नेपालभाषा काव्य ख्यलय् प्रतिस्थापित नांजाःम्ह कवि डा. आनन्द जोशीजुं नं हाइकु च्वयाः सफू पिथनादीगु लसताया खँ खः । .... चेतनाया ल्हाःतं ह्यूपाःया ध्वाँय् ज्वनाः न्हूगु लँपु दयेकेगु अभियानय् छगू स्वरुप, न्ह्यब्वयाः काव्यया ग्वःफसय् तनाच्वंगु शून्यतायात हाथ्या बियाः जल्ल थीगु सुथ हयाः सीमाहीन खँग्वलय् प्यखेरं न्यनाच्वंम्ह आनन्द जोशी, नेपालभाषा काव्य ख्यलय् न्यानाच्वंगु गं खः, गुकिया सलं जःयात नं चिरफर यानाः क्यनाच्वनी ।

- **ईश्वरीमैंया श्रेष्ठ**, (ने.सं. ११३१), 'खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि' दुनेयाम्ह आनन्द जोशीयात खनाबलय्......, *नेवाः हाइकु,* दँ १, ल्याः २, पौ १४-१५ ।

प्रा. डा. आनन्द जोशी

प्रकाशित सफू

कविता

- विस्थापित जि जि मखु
- कोशल्वहं
- तज्याःगु फुजियामा : विद्रोहया छसः
- आनन्द जोशीका कविताहरु
- आनन्द जोशीया स्वतन्त्रता

हाइकु

- खँग्वः सीमाहीन : सीमाहीन जि
- न्हूगु दिशाय् जि : चेतनाया लबु
- सर्गः थः हे विस्तृत

च्वसु

- थौंया काव्य विधा : जीवन्त पलाः

विविध

- आनन्द जोशीया कविता ... कविता ताल्जुइ
- Environmental Management and Sustainable Development at the crossroad (मंकाः च्वज्या)
- Ethnobotany and Indigenous knowledge in Himalaya (मंकाः च्वज्या)
- Environmental Impact Assessment: Process, Methods and Practices in South Asia (मंकाः च्वज्या)
- Safeguarding the future, securing Shangri-La (मंकाः च्वज्या)

डा. आनन्द जोशीया हाइकु सम्बन्धि धापू

- प्राकृतिक दृश्य, वातावरणीय स्थिति (ह्रास व संरक्षण), जीवनया प्रसंग, जीवनय् घटय् जुइगु घटना, मानवीय क्रियाकलाप आदिपाखें वुइगु अन्तर अनुभूतियात गथे कविं अनुभव याःगु खः, अथे हे खँग्वलं अभिव्यक्त यायेगु हे हाइकु खः । मेकथं धायेगु खःसा अनुभूतिया चरमक्षणया कविता खः - हाइकु ।

- हाइकुइ थम्हं खंगु, थम्हं भोगय् यानागु, थम्हं अनुभव यानागु खँ अभिव्यक्त जुइमाः, थ्व ध्वनिबलय् ध्वमिं व हे खँ, व हे दृश्य, व हे घटना वा अन्तर सम्बन्ध वा अन्तर प्रतिक्रिया न्ह्यःने दंवः थें, थम्हं हे खना थें, थम्हं हे भोगय् याना थें आभाष जुइमाः, चेतना थनाः बिइमाः । थ्व जुइत हाइकुइ दकसिबे दयेमाःगु ला कविता खः, कविताहीन हाइकु छपाः म्वं जक सावित जुइ ।

- जिं स्वये - कविं च्वइगु हाइकु मि खः, थ्वं भौतिक रुपं ला पुइ मखु । तर व हे मिं फ्रीदुने चेतना थनाः न्ह्यपुइ तरंग हयाबिइ । थ्व हे हाइकुया सफलता खः ।

- "थौंया हाइकु" थौंया किपाः खः । थौंया हाइकु च्वमिया धरातल ला थौंया सर्गः, थँ, लः, फय्, जीवन पद्धति, व्यवस्था, विकास, उन्नति, विनाश, ध्वंश, आस्था, अनास्था, दुर्घटना, आत्मआलोचना आदि नाप सम्बन्धित जुइ, जुइ हे माः । ... थौंया मनुखं खंगु, अनुभव यानाच्वंगु अवस्था, जिन्दगीया संघर्ष, प्रगतिया कुतः, कन्हय्‌या प्रति आस्था, कन्हय्‌या सम्पन्न लँया खोजयात प्रतिनिधित्व यायेत दनावःगु अभियान खः - "थौंया हाइकु" ।

- "थौंया हाइकु"या अवधारणाय् स्वंगु क्षेत्रयात एकिकृत रुपं स्वयेमाःगु पाखे जोड बियातःगु दु : जीवन, लकस व विकास । थ्व अवधारणाय् थौंया जिन्दगीं भोगय् यानाच्वंगु स्थिति, अन्तर सम्बन्ध, अन्तर विकास व छगुलिं मेगु लिसे लाइगु प्रभावं प्रभावित जुइगु अवस्थायात उल्लेख याना हाइकुया विषयवस्तुयात एकिकृतरुपं विश्लेषण याना बनेत दिशा संकेत याःगु दु ।

